

W UNII EUROPEJSKIEJ

Znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w polityce naukowej Unii Europejskiej

Maciej Podemski*

Do kategorii małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) należą, zgodnie z definicją unijną, te przedsiębiorstwa, których roczny przychód nie przekracza 40 milionów euro, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników i które spełniają kryteria tzw. niezależności, przy czym za niezależne uważane są przedsiębiorstwa, w których

mniej niż 25% kapitału należy do większych przedsiębiorstw. Od tej ostatniej zasady dopuszcza się tylko dwa wyjątki:

□ pierwszy obejmuje przypadki, gdy MŚP są własnością publicznych korporacji inwestycyjnych lub inwestorów instytucjonalnych, którzy nie wtrącają się do działalności firm, w które inwestują;

□ drugi, gdy kapitał MŚP jest tak silnie rozproszony, że trudno jest wskazać właściciela.

Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią w Europie przytłaczającą większość przedsiębiorstw. Odgrywają one bardzo ważną rolę ze względu na duży dynamizm rozwoju, konkurencyjność i tworzenie nowych produktów za pomocą najnowszych technologii. Skutkuje to także silnym wzrostem zatrudnienia. Dlatego też małe i średnie przedsiębiorstwa są obiektem szczególnej troski Unii Europejskiej. Warunki ich działania oraz prawidłowy rozwój stanowią od dawna istotny składnik unijnej strategii gospodarczej.

Wiele uwagi poświęca im także unijna polityka naukowa. Podstawowym narzędziem tej polityki są kilkuletnie programy ramowe badań, rozwoju technologicznego i prezentacji. W chwili obecnej realizowany jest 6. Program Ramowy (2002–2006). W roku przyszłym zostanie uruchomiony następny, 7. Program Ramowy (2007–2013).

Fundamentem pierwszych pięciu programów ramowych była współpraca instytucji badawczych krajów unijnych, z mniejszym lub większym udziałem małych i średnich przedsiębiorstw. Poczynając od 6. PR coraz większego znaczenia nabiera integracja potencjału badawczego oraz innowacyjnego całej UE, gdyż problemy badawcze stają się coraz bardziej kompleksowe. Szczególny nacisk kładziony jest na praktyczne wykorzystanie wyników badawczych przez przedsiębiorstwa, ponieważ świat stający się gwałtownie jedną gospodarką wymaga wielkiego wysiłku innowacyjnego. Nawet małe przedsiębiorstwa nie mogą ignorować faktu, iż technologia informacyjna rzuciła je na międzynarodowy rynek. Odpowiedzią Unii

Europejskiej na te wyzwania jest budowa Europejskiej Przestrzeni Badawczej, która ma zwielokrotnić europejski wysiłek badawczy, a przez to wzmocnić innowacyjny potencjał przedsiębiorstw.

Aby zwiększyć zainteresowanie małych i średnich przedsiębiorstw projektami badawczymi dofinansowywanymi przez Unię Europejską, a zwłaszcza w celu ułatwienia praktycznych wdrożeń ich wyników, w kolejnych programach ramowych wprowadzono specjalne rodzaje projektów dla tych przedsiębiorstw. Są to tzw. wspólne badania, badania dla przedsiębiorstw oraz wywiad gospodarczy i technologiczny.

Projekty wspólnych badań (*Co-operative Research — CRAFT*) wspierają programy innowacyjne tych małych i średnich przedsiębiorstw, które nie posiadają własnych urzędów badawczych. Projekty te skupiają mniejsze firmy z różnych krajów unijnych, oczekujące rozwiązania konkretnych problemów badawczych i mające te same problemy innowacyjne. W realizacji projektów uczestniczą instytucje badawcze (uniwersytety, centra badawcze, instytuty technologiczne), często we współpracy z innowacyjnymi i nowoczesnie wyposażonymi przedsiębiorstwami, ale wyniki badań stają się wyłączną własnością przedsiębiorstw uczestniczących w projekcie.

Unia Europejska dofinansowuje dwa rodzaje działań: bezpośrednie badania i związane z nimi innowacje, oraz zarządzanie konsorcjami. Prace badawcze muszą mieć dobrze określone problemy badawcze i zmierzać do uzyskania konkretnych efektów w formie nowych albo ulepszonych produktów, procesów technologicznych lub usług niezbędnych małym i średnim przedsiębiorstwom. Zapewnione powinno być też wykorzystanie wyników tych prac, a także ochrona praw autorskich. Projekty te są dość krótkotrwałe (rok–dwa lata). W projekcie muszą uczestniczyć co najmniej trzy niezależne przedsiębiorstwa oraz dwie instytucje badawcze z dwóch krajów członkowskich lub stowarzyszonych. Również inne przedsiębiorstwa, zainteresowane rozwiązaniem poszczególnych problemów, mogą przyłączać się do zespołu badawczo-wdrożeniowego i korzystać z wyników jego badań. Dobrze widziane są przy tym przedsiębiorstwa z krajów dawnego Związku Radzieckiego. Nie mogą one jednak odgrywać decydującej roli w przebiegu projektu i muszą brać udział w jego kosztach. Unijne dofinansowanie projektów wspólnych badań obejmuje 50% kosztów badań i związanych z nimi innowacji oraz 100% kosztów zarządzania konsorcjum projektu.

Projekty badań dla przedsiębiorstw (*Collective Research*) podejmowane są w imieniu dużych grup przed-

*Państwowy Instytut Geologiczny, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; maciej.podemski@pgi.gov.pl

siębiorstw lub stowarzyszeń przemysłowych w celu podniesienia ich konkurencyjności. Projekty te obejmują badania mające stanowić podstawę do opracowywania i poprawiania norm i innych przepisów prawnych, a także do ich wdrażania. Ważną częścią projektów jest upowszechnianie ich wyników i szkolenie pracowników małych i średnich przedsiębiorstw oraz stowarzyszeń przemysłowych.

W projektach badań dla przedsiębiorstw Unia Europejska dofinansowuje prace badawcze i wynikające z nich innowacje (50% kosztów), szkolenia (100% — bez kosztów osób szkolonych) i zarządzanie konsorcjum (100%). Wśród preferowanej tematyki badawczej można wymienić rozwój bazy technologicznej poszczególnych sektorów przemysłowych, opracowywanie naukowych podstaw europejskich norm i standardów oraz sposobów dostosowywania się do obowiązujących wymagań w zakresie ochrony środowiska, bezpieczeństwa i higieny pracy itp.

Z kolei dofinansowywane działania związane z rozwojem innowacyjności obejmują m.in.: ochronę praw autorskich (przeszukiwanie rejestrów patentowych, przygotowanie wniosków patentowych, ochrona wyników projektu), przekazywanie naukowych i technologicznych wyników projektu innym małym i średnim przedsiębiorstwom (publikacje, konferencje, warsztaty, strony internetowe), ocenę społecznego i ekonomicznego znaczenia wyników projektu, określanie czynników wpływających na wykorzystanie produktów projektu (potrzeby standaryzacyjne, aspekty etyczne i prawne), a także przedsięwzięcia ułatwiające wykorzystanie wyników projektu (przygotowywanie planów wdrażania, przekazywanie dotychczasowych doświadczeń itp.).

Projekty te zwykle trwają od dwóch do trzech lat, rzadko dłużej. W skład konsorcjum projektu muszą wejść przynajmniej dwie niezależne grupy przedsiębiorstw lub dwa stowarzyszenia przemysłowe z dwóch krajów członkowskich lub stowarzyszonych; podobnie — minimum dwie instytucje badawczo-rozwojowe oraz dwa przedsiębiorstwa z kategorii MŚP (tzw. *SME core group*). Przedsiębiorstwa te powinny brać aktywny udział w projekcie, począwszy od określania jego celów i zadań, aż do upowszechniania jego wyników. Powinny również wdrażać te wyniki. Wyłączne prawa do wyników badań mają natomiast wspomniane grupy przedsiębiorstw lub stowarzyszenia przemysłowe.

Wywiad gospodarczy i technologiczny (*Economic and Technological Intelligence — ETI*) jest ważną częścią strategii badań naukowych i rozwoju innowacyjności w konkurencyjnej gospodarce opartej na wiedzy. Już w 5. Programie Ramowym uruchomiono projekty mające za zadanie prowadzenie takiego wywiadu w celu wsparcia udziału małych i średnich przedsiębiorstw w europejskich programach badań naukowych i technologicznych. Miały one ułatwić przedsiębiorstwom dostęp do informacji naukowej i technologicznej. Aktywność ta kontynuowana jest w 6. Programie Ramowym za pośrednictwem instrumentów wspierających i koordynujących projekty badawcze (*Specific Support Actions* i *Co-ordination Actions*). Mają one pomóc

określić potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw, aby następnie kierować je do właściwych programów.

Do głównych zadań wywiadu gospodarczego i technologicznego (*ETI*) należy obecnie analiza i ocena innowacyjności unijnych projektów badawczych, tworzenie i konsolidowanie serwisów informacyjnych, wspieranie współpracy MŚP z różnymi krajami unijnymi oraz łączenie potencjalnych partnerów poprzez sieci tematyczne. Końcowym efektem tych działań ma być ułatwienie kontaktów małych i średnich przedsiębiorstw z badaczami, pomysłodawcami i inwestorami.

Projekty *ETI* trwają zwykle od kilku miesięcy do trzech lat. Prowadzone są one głównie przez instytucje pośredniczące i wspierające przedsiębiorstwa (narodowe punkty kontaktowe małych i średnich przedsiębiorstw, stowarzyszenia lub federacje przemysłowe, stowarzyszenia zawodowe, izby handlowe itp.). Konsorcja muszą mieć w swoim składzie przynajmniej trzy niezależne osoby prawne z trzech różnych unijnych krajów członkowskich lub stowarzyszonych.

6. Program Ramowy Badań, Rozwoju Technologicznego i Prezentacji Unii Europejskiej uruchomił dwa nowe instrumenty organizacyjne: **zintegrowane projekty** (*Integrated Projects — IP*) oraz **sieci doskonałości** (*Networks of Excellence — NoE*). Podjęto przy tym poważne wysiłki, aby umożliwić małym i średnim przedsiębiorstwom uczestniczenie w ich wykorzystaniu. Również ich udział w ukierunkowanych projektach badawczych (*Specific Targeted Research Projects — STREPS*) jest intensywnie wspierany.

W roboczych programach wszystkich priorytetów 6. Programu Ramowego wyraźnie podkreślone są problemy badawcze istotne dla MŚP. Wśród kryteriów oceny propozycji projektowych istotną rolę odgrywa miejsce MŚP wśród partnerów konsorcjów oraz to, czy przewidziane dla nich zadania i wyniki projektów wzmocnią ich konkurencyjność. Ważnym elementem 6. Programu Ramowego jest założenie, że przynajmniej 15% jego budżetu ma być przeznaczone dla uczestniczących w projektach MŚP.

Aby wesprzeć uczestnictwo małych i średnich przedsiębiorstw w unijnych projektach badawczych i wdrożeniowych państwa członkowskie i stowarzyszone UE utworzyły w ramach 5. Programu Ramowego narodowe punkty kontaktowe małych i średnich przedsiębiorstw (*SME National Contact Points*). Otwarto również specjalną stronę internetową dla małych i średnich przedsiębiorstw (<http://sme.cordis.lu/>), zawierającą informacje o sposobach korzystania z różnych instrumentów 6. Programu Ramowego, o narodowych punktach kontaktowych MŚP itd. Poza tym, w Dyrektoriacie Generalnym dla Badań Komisji Europejskiej uruchomiono specjalny punkt informacyjny (*SME Helpdesk*).

Źródła: <http://europa.eu.int/comm/research/fp6/networks-ip.html>; <http://sme.cordis.lu/>; *Support to the participation of SMEs in the Sixth Framework Programme, Working Document, Unit B.3, DG Research, European Commission, 18 December 2002.*